

KORELACIJA PROBLEMATIČNIH KREDITA I PROFITABILNOSTI BANKARSKIH SEKTORA ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA

CORRELATION OF PROBLEM LOANS AND PROFITABILITY OF THE BANKING SECTORS IN THE WESTERN BALKAN COUNTRIES

Miloš Dragosavac*
Milan Gačević**

SAŽETAK

Bankarski sektor zemalja zapadnog Balkana je veoma specifičan i razlikuje se u velikoj meri od ostalih bankarskih sektora zemalja centralne i istočne Evrope. Sprovedeno je istraživanje u bankarskim sektorima kod pet zemalja zapadnog Balkana, među kojima su: Srbija, BiH, Crna Gora, Albanija i Severna Makedonija u vremenskom periodu od 2013 do 2019 godine. Predmet analize su problematični krediti (NPLs) sa jedne strane i nivo profitabilnosti meren putem pokazatelja prinosa na aktivu (ROA) i prinosa na kapital (ROE), sa druge strane. Nivo problematičnih kredita je došao do izražaja nastupanjem svetske finansijske krize koja je neminovno dovela do rasta problematičnih plasmana, kredita čija kašnjenja su preko 90 dana. Problematični krediti predstavljaju pokazatelj, koji nam govori koliko je menadžment banke uspešan u rukovođenju i stvaranju profita. Menadžment banke mora težiti njihovom poboljšanju kako bi banke mogle funkcionisati i opstati na finansijskom tržištu u tržišnim uslovima konkurencije. Na taj način, banke će biti u mogućnosti da ostvare pozitivne rezultate u svom poslovanju i tako kreiraju uslove za dugoročni rast i razvoj. Prvo će se sagledati, koliko su bankarski sektori uspešni u rešavanju problema koji se tiču nivoa problematičnih kredita u kriznim vremenima. Drugo, prikazaće se komparativna analiza nivoa profitabilnosti između posmatranih zemalja. Cilj rada je da se prikaže značaj problematičnih kredita i uticaj na profitabilnost banaka posmatranog regiona. Prilikom analize koristiće se Pearsonov koeficijent korelacije, gde će se utvrditi nivoi zavisnosti između posmatranih varijabli.

Ključne reči: Zapadni Balkan, NPL, ROA, ROE, Korelacija.

* Docent, Visoka škola modernog biznisa u Beogradu, Srbija, milos.dragosavac@mbs.edu.rs

** Student, Visoka škola modernog biznisa u Beogradu, Srbija milan.gacevic99@gmail.com

ABSTRACT

The banking sector of the Western Balkans is very specific and differs greatly from other banking sectors in Central and Eastern Europe. A survey was conducted in the banking sectors in five countries of the Western Balkans, including: Serbia, BiH, Montenegro, Albania and Northern Macedonia in the period from 2013 to 2019. The subject of the analysis is problem loans (NPLs) on the one hand and the level of profitability measured through the indicators of return on assets (ROA) and return on equity (ROE), on the other hand. The level of problem loans came to the fore with the onset of the global financial crisis, which inevitably led to the growth of problem loans, loans whose arrears are over 90 days. Problem loans are an indicator, which tells us how successful the bank's management is in managing and making a profit. The bank's management must strive to improve them so that banks can function and survive in the financial market in competitive market conditions. In this way, banks will be able to achieve positive results in their operations and thus create conditions for long-term growth and development. It will first look at how successful the banking sectors are in solving problems related to the level of problem loans in times of crisis. Second, a comparative analysis of profitability levels between the observed countries will be presented. The aim of this paper is to show the importance of problem loans and the impact on the profitability of banks in the observed region. Pearson's correlation coefficient will be used in the analysis, where the levels of dependence between the observed variables will be determined.

Keywords: Western Balkans, NPL, ROA, ROE, Correlation.

UVOD

Bankarski sektor predstavlja najznačajnije finansijske institucije koje imaju značajnu ulogu u razvoju ekonomije svake zemlje. Za razliku od tržišta u razvoju (region zapadnog Balkana), učešće banaka na svetskom finansijskom tržištu smanjuje se iz godine u godinu usled pojave novih ili razvoja već postojećih finansijskih institucija, gde se posebno izdvajaju osiguravajuće kompanije, investicioni fondovi, penzion fondovi i lizing kompanije. Drugim rečima, opadanje tržišnog učešća banaka kao i smanjenje ostvarenog profita posledice su povećane konkurencije finansijskih institucija na finansijskom tržištu. Zbog toga je u svetu česta pojava da se jedna finansijska institucija pored bankarskih poslova bavi i poslovima osiguranja, pružanjem lizing usluga, berzanskim posredovanjem, poslovima investicionih i penzionih fondova. Banke su najvažniji učesnici na finansijskom tržištu, jer su one u funkciji stabilizacije i razvoja jedne nacionalne ekonomije.

Bankarsko tržište zemalja zapadnog Balkana je u poređenju sa Evropskom Unijom (EU) relativno slabo i nedovoljno razvijeno (Buterin i sar. 2017, str.1574). Početkom 2005. godine u Srbiji i zemljama u regionu pojavio se veliki broj stranih banaka zainteresovanih za ulazak na ovo tržište. Vodeće bankarske grupacije zapadne Evrope su u poslednjih nekoliko godina u zemljama zapadnog Balkana doživele ekspanziju što može da potvrdi veličina bankarske aktive i kapitala, koja se nalazi u vlasništvu stranih banaka. Ovakvu

tvrdnju potkrepljuje činjenica da je minimum 70% bankarskog tržišta zemalja zapadnog Balkana trenutno pod nadzorom stranih bankarskih grupacija.

Analiza bankarskih sektora zemalja zapadnog Balkana pokazuje da su se većim delom primenjivali oblici korporativnog upravljanja uz razvoj korporativnih performansi banaka. Za zemlje zapadnog Balkana se može reći da su se jednim delom opredeljivale za razvoj korporativnih performansi banaka (Mano-Bakalinov,2016,str.51). Istraživanje je sprovedeno na pet zemalja zapadnog Balkana, kao što su Srbija, BiH, Severna Makedonija, Crna Gora i Albanija. Izvršena je analiza nivoa problematičnih kredita, prinosa na aktivu, prinosa na kapital. Vremenski period analize je 7 godina, obuhvata period od 2013. godine, kao godine početka oporavka privrednih sistema zemalja nakon svetske krize, do 2019. godine. Dobijeni podaci biće obrađeni primenom statističkog programa SPSS. Sprovedeće se korelaciona analiza primenom Pearsonovog koeficijenta korelacije. Na taj način utvrdiće se značaj i odnos između analiziranih indikatora.

1. METODE RADA

Istraživanje je sprovedeno na pet zemalja u regionu zapadnog Balkana u periodu od 7 godina. Podaci su prikupljeni na osnovu godišnjih statističkih izveštaja centralnih banaka posmatranih zemalja i stručne literature.

U svrhu razumevanja značaja analiziranih promenljivih biće prikazana korelaciona analiza, kojom se izražavaju mere povezanosti između dve varijable u jedinicama nezavisnima o konkretnim jedinicama mere u kojima su iskazane vrednosti varijabli. Ima nekoliko koeficijenata korelacije, koji se mogu koristiti u različitim situacijama. Kada je u pitanju rad sa linearnim modelima, obično se upotrebljava *Pearsonov* koeficijent korelacije.

Zavisnost će se posmatrati preko Pearson-ovog koeficijenta korelacije, koji se kreće u rasponu od -1 (negativna korelacija) do 1 (pozitivna korelacija). Što je dobijena vrednost bliža jedinici, postoji veća zavisnost između dve pojave, što je ona bliža nuli to je zavisnost manja. Ukoliko je interval u kome se kreće koeficijent korelacije između 0 – 0,3, reč je o slaboj zavisnosti. U intervalu od 0,3-0,7 u pitanju je srednja zavisnost, dok se jaka zavisnost nalazi u intervalu od 0,7-1 (Dragosavac,2020,str.102). Oznaka za Pearson-ov koeficijent korelacije je r , pri čemu se koeficijent računa na sledeći način:

$$r = \frac{SD_{xy}}{SD_x SD_y} ,$$

pri čemu je SD_{xy} – kovarijansa, SD_x i SD_y – standardne devijacije varijabli x i y .

Kada se posmatraju dve varijable sa ciljem utvrđivanja njihove korelacijske povezanosti, mogu se prikazati četiri različita odnosa:

“Pozitivna korelacija nastaje ako manja vrednost jedne varijable odgovara manjoj vrednosti druge varijable, kao i kada velika vrednost jedne varijable odgovara velikoj vrednosti druge varijable,

Negativna korelacija nastaje kada mala vrednost jedne varijable odgovara velikoj vrednosti druge varijable i obrnuto,

Nemonotona korelacija nastaje kada vrednost jedne varijable u nekim intervalima odgovara maloj vrednosti druge varijable, a u drugim intervalima velikoj vrednosti,

Ciklička korelacija, ako se korelacija više nego jednom menja od pozitivne prema negativnoj,

Korelacija ne postoji kada se na osnovu vrednosti jedne varijable ne može zaključiti ništa o vrednosti druge varijable “ (Filipović, 2006:374).

Prikupljeni podaci biće obrađeni primenom korelacionih modela upotrebom SPSS statističkog programa.

2. OPIS VARIJABLI

Upravljanje naplatom potraživanja predstavlja složeni deo kreditnog procesa u koji su uključeni različiti organizacioni delovi unutar banke zajedno sa svojim specijalizovanim jedinicama koje se sastoje od različitog profila zaposlenih, po različitim organizacionim i hijerarhijskim nivoima. Naplata potraživanja predstavlja jedan od najvažnijih delova dužničko-poverilačkog odnosa i kao takva privlači veliku pažnju bankarske ekspertize. Takođe, važna činjenica za uspešnost naplate odnosi se na sagledavanje i praćenje svih relevantnih spoljnih činilaca i informacija sa finansijskog tržišta. Kada se sve sagleda, jasno je da se radi o kompleksnom i veoma zahtevnom procesu. Interakcija i dinamičnost raznih organizacionih delova banke glavni su nosioci uspeha navedenog procesa.

Kada su u pitanju nenaplativa potraživanja tada u bankarskoj teoriji i praksi postoje različite definicije. Često se smatra da su nenaplativa potraživanja krediti, kod kojih se neće naplatiti kamata i glavnica u momentu dospeća u potpunosti. Najčešće se ističe da nenaplativi krediti, imaju rok kašnjenja od 90 i više dana u otplati kamate i glavnice, zatim krediti kod kojih naplata nije izvršena, pri čemu je prošao rok njihovog dospeća.

Međunarodni monetarni fond je dao definiciju *Non – Performig Loan* kredita, po kojoj su to krediti kod kojih:

dužnik kasni sa otplatom glavnice i kamate preko 90 dana,

gde je kamata odložena za plaćanje, kapitalizovana, refinansirana (ukoliko je docnja duža od 90 dana),

banka je procenila da klijent neće biti platežno sposoban da u datom vremenskom periodu otplati kamatu i glavicu, iako se kasni sa otplatom manje od 90 dana.

Primeri iz bankarske prakse pokazuju da uspešna naplata potraživanja:

direktno utiče na profitabilnost banke, bilo kroz umanjenje rezervacija ili kroz ostale prihode,

umanjuje efekat novog NPL i na taj način poboljšavaju kvalitet portfolia,

utiče na parametre rizika, pre svih na LGD (Loss Given Default) koji predstavlja glavnu determinantu SRC (Standard Risk Cost), a koji je jedna od glavnih determinanti korigovane cene za rizik (Risk Adjusted Price).

Najveći uticaj naplate potraživanja odnosi se na smanjenje rezervacija, bilo da su one knjižene na poziciji bilansa uspeha ili na poziciji kapitala. U oba slučaja prisutno je oslobađanje rezervacija, što direktno utiče na povećanje profitabilnosti ili na „oslobađanje kapitala“. Za sve one klijente, koji imaju procenat rezervacija definisan na grupnom nivou,

naplata ima mali uticaj, jer je za njih procenjena mala verovatnoća da će doći do bilo kakvih problema u naplati.

Klijenti koji su u problemu, ili čija je verovatnoća naplate veća, imaju procenat rezervacija u odnosu na bruto iznos potraživanja izuzetno visok od 30% do 50%, i do 70%. Naplatom ovih potraživanja banka automatski oslobađa taj deo troška u bilansu uspeha ili na sopstvenom kapitalu.

U bankarskoj praksi zemalja navedenog regiona često se pod NPL kreditima smatraju krediti koji nisu „u saglasnosti sa“ inicijalno ugovorenim uslovima dotičnih kredita. Na primer, kreditni ugovor može da sadrži rezervacije koje bi ubrzale naplatu kredita u slučaju da određeni uslovi nisu ispoštovani. Ove rezervacije ne moraju da imaju nikakve veze sa krajnjom vrednošću kredita ili sposobnostima dužnika da izmiruje obaveze ili da ih isplati u momentu dospeća. Performing kredit (PL) se najčešće definiše kao kredit na kome je isplata glavnice i kamate bez kašnjenja do 90 dana. Kod tih kredita PL ugovori i odgovarajuća potraživanja sa obezbeđenjem zadovoljavaju zahteve otplatnog plana u svakom momentu. Podlikvidni klijenti banke su klijenti koji kasne manje od 90 dana, bez obzira da li se kod njih, sporadične isplate i dalje dešavaju. „Loši plasmani“ i „plasmani za stresno restrukturiranje“ predstavljaju NPLs kredite. Većina banaka je usvojila opšte prihvaćenu interpretaciju Basel-a II, kada su u pitanju ovi krediti.

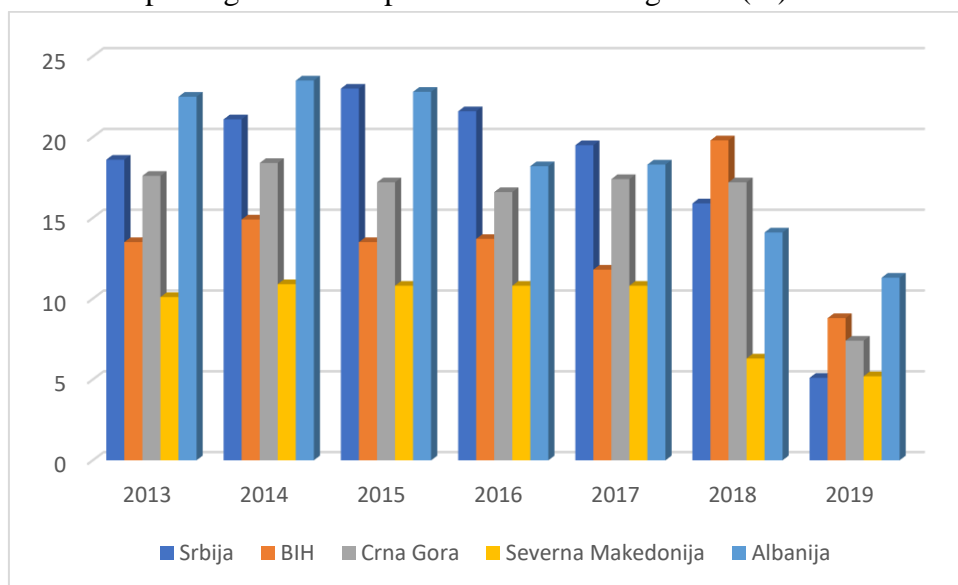
Tabela 1. Učešće problematičnih kredita (NPL) u ukupnim kreditima zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine (%)

Zemlja	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Srbija	18,6	21,1	23,0	21,6	19,5	15,9	5,1
BIH	13,5	14,9	13,5	13,7	11,8	19,8	8,8
Crna Gora	17,6	18,4	17,2	16,6	17,4	17,2	7,4
Severna Makedonija	10,1	10,9	10,8	10,8	10,8	6,3	5,2
Albanija	22,5	23,5	22,8	18,2	18,3	14,1	11,3

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

Za zemlje zapadnog Balkana je karakteristično da su imale procenat nenaplativih kredita i iznad 20% ili trostruko više u odnosu na najnaprednije zemlje centralne Evrope. Posebno su imale visok nivo NPL-a zemlje: Albanija, Srbija i Crna Gora. U zemljama zapadnog Balkana kao što su: Bosna i Hercegovina i Makedonija, nivo NPL-a je umereniji jer su imale manji obim odobrenih kredita. Za region istočne Evrope je karakteristično da su problematični krediti rasli, s obzirom da je oporavak ovoga regiona od svetske finansijske krize bio znatno sporiji u odnosu na Evropsku uniju. Moglo bi se reći da je 2019. godina sa ubedljivo najnižim nivoima NPL-a, poslednju deceniju.

Slika 1. Učešće problematičnih kredita (NPL) u ukupnim kreditima zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine (%)

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

Za pokazatelj ROA se može reći da predstavlja jednu od najznačajnijih mera principa profitabilnosti (Cocris, 2013). ROA se izračunava kao količnik između neto dobitka i ukupne aktive banke. Maksimiziranje prinosa na aktivu (ROA) moguće je ostvariti povećanjem stope neto dobitka ili povećanjem koeficijenta obrta aktive banke.

Stopa prinosa na aktivu, može se prikazati putem sledeće formule:

$$ROA = \text{Neto dobitak} / \text{Ukupna aktiva}$$

Maksimiziranje stope prinosa na aktivu moguće je ostvariti na dva načina:

povećanjem stope neto dobitka i / ili

povećanjem koeficijenta obrta aktive. (Vunjak i sar.2020)

Nesumnjivo je da između ova dva pokazatelja postoji tesna veza i interaktivno delovanje. Veza između ova dva pokazatelja čini stepen zaduženosti, koji se može prikazati i matematički kao:

$$ROE = ROA / (1 - \text{Stepen zaduženosti})$$

Ukoliko se posmatra sa finansijskog aspekta, ova veza je važna, jer pokazuje povezanost zaduženosti i prinosa na kapital. Ako kompanija ostvari veću stopu prinosa na aktivu od cene koju plaća na tuđe izvore, dobijeni "višak" prinosa posle pokrića kamate ostaje kompaniji na raspolaganju i može da posluži za kamaćenje sopstvenog kapitala. (Pere,2015) Obrnuto, ako bi bio manji prinos na ukupnu imovinu od cene tuđih izvora smanjilo bi se i ukamaćenje sopstvenog kapitala. Nepisano pravilo je da trajni izvori trebaju da podnesu sve rizike i gubitke u poslovanju.

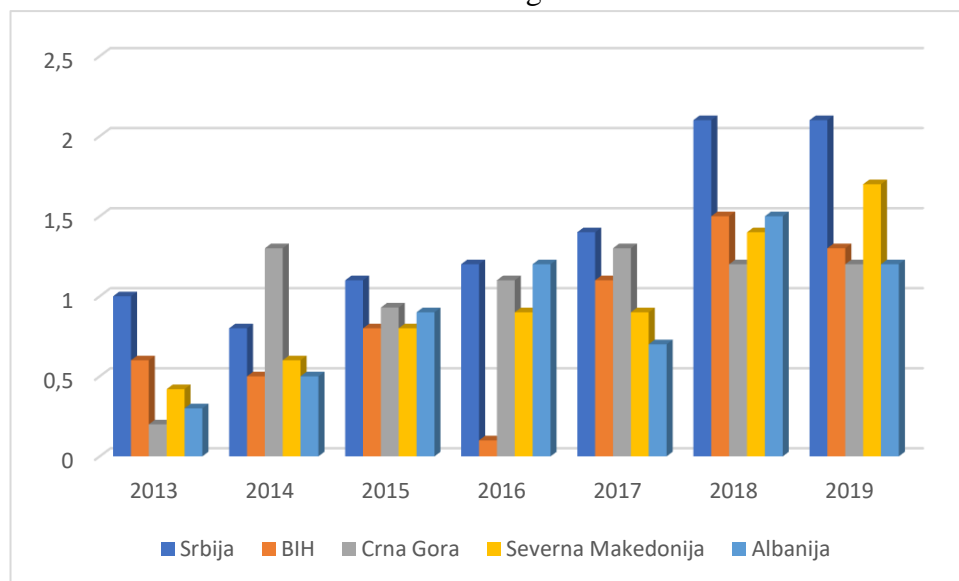
Tabela 2. Prinos na aktivnu banke (ROA) zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine

Zemlja	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Srbija	1,0	0,8	1,1	1,2	1,4	2,1	2,1
BIH	0,6	0,5	0,8	0,1	1,1	1,5	1,3
Crna Gora	0,2	1,3	0,93	1,1	1,3	1,2	1,2
Severna Makedonija	0,42	0,6	0,8	0,9	0,9	1,4	1,7
Albanija	0,3	0,5	0,9	1,2	0,7	1,5	1,2

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

Za zemlje centralne Evrope je karakteristično da se pokazatelj kreće preko 1. Kod zemalja u tranziciji pokazatelj se do 2014. godine kretao ispod 1, da bi u narednom periodu prešao stopu od 1, a u Srbiji čak i stopu od 2,1. Primeri pokazuju da je približno isti prinos na aktivnu i kod zemalja centralne i kod zemalja istočne Evrope. Na ovakvo kretanje pokazatelja imale su uticaja razvijene zemlje zapadne Evrope, jer su u većem delu kupili banke u istočnoj Evropi i primenile istu poslovnu politiku, koju primenjuju u svojim domicilnim bankama i bankama centralne Evrope (Raszkovski & Bartniczak, 2019).

Slika 2. Prinos na aktivnu banke (ROA) zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

Stopa prinosa na akcijski kapital je jedna od najznačajnijih mera koje se tiču akcionara kompanija. Vrednost ovog pokazatelja daje nam podatak, na koji način je kompanija koristila akcijski kapital, tačnije koliko je dobitka uspela da ostvari sa upotrebom tog kapitala. U tome smislu, ROE predstavlja odnos neto dobitka i ukupnog akcijskog kapitala.

Na vrednost ROE utiče veliki broj pokazatelja, gde se posebno ističu sledeći: ukupan obrt imovine, kojim se valorizuje efikasnost korišćenja imovine, finansijski leveridž, kojim se meri deo imovine, koja se finansira dugom,

profitna margina, koja nam ukazuje na deo prihoda koji ostaje profit. (Vunjak i sar.2020).

Ukoliko dođe do povećanja navedena tri pokazatelja, povećaće se i stopa prinosa na akcijski kapital. Takođe, ROE je mera poslovnih performansi kompanija, prikazuje realne prinose akcionara. Moguće je odrediti realnu cenu akcija i analiziranjem ovog pokazatelja investitori mogu lakše donositi odluke, koje se tiču njihovog ulaganja. Stopa prinosa na sopstveni akcijski kapital može se prikazati kao:

$$\text{ROE} = \text{Neto dobitak} / \text{Sopstveni (akcijski kapital)}$$

Maksimiziranje stope prinosa na sopstveni (akcijski kapital) moguće je ostvariti na dva načina:

maksimiziranjem stope neto dobitka,

maksimiziranjem koeficijenta obrta sopstvenih sredstava, odnosno dela aktive koja je finansirana iz sopstvenog kapitala (Vunjak i sar.2013).

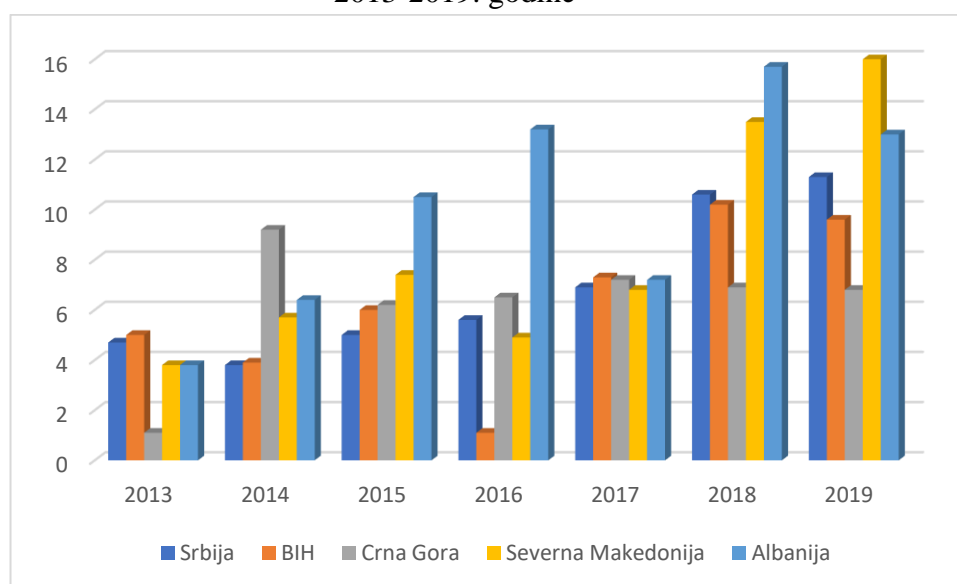
Tabela 3. Prinos na akcijski kapital banke (ROE) zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine

Zemlja	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Srbija	4,7	3,8	5,0	5,6	6,9	10,6	11,3
BIH	5,0	3,9	6,0	1,1	7,3	10,2	9,6
Crna Gora	1,1	9,2	6,2	6,5	7,2	6,9	6,8
Severna Makedonija	3,8	5,7	7,4	4,9	6,8	13,5	16,0
Albanija	3,8	6,4	10,5	13,2	7,2	15,7	13,0

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

U zemaljama zapadnog Balkana najviši ROE su imale Albanija i Makedonija, a zatim slede Srbija i Bosna i Hercegovina. Težnja je svih analiziranih zemalja da u svojim bankarskim sektorima povećaju pokazatelj ROE, kako bi privukli nove akcionare spremne da ulažu kapital u banke.

Slika 3. Prinos na akcijski kapital banke (ROE) zemalja zapadnog Balkana u periodu 2013-2019. godine

Izvor: Izveštaji centralnih banaka za posmatrane zemlje

3. REZULTATI

Da bi se postigla stabilnost finansijskog i bankarskog sistema veoma je važno da se promptno upravlja pitanjima problematičnih NPL kredita. Rešavanje ovog problema je veoma složeno pogotovo kada se uzmu u obzir nedostaci koji postoje u zakonskim, poreskim i regulatornim okvirima pojedinih zemalja (Dragosavac, 2019). Neefikasan pravni regulatorni sistem, dugačak proces naplate hipoteka i usporeno odvijanje sudskih postupaka predstavljaju ozbiljnu prepreku za rešavanje pitanja problematičnih (*NPL*) kredita (Dmitrović i sar., str.52). Smatra se da vansudsko restrukturiranje nije dovoljno u upotrebi, a da pri tome zemlje ovog regiona nemaju regulatorne okvire za rešavanje pitanja nelikvidnosti fizičkih lica. Otvorena pitanja oko problematičnih kredita mogu se prikazati kroz neadekvatnu superviziju poslovnih banaka, na način da će neadekvatno klasifikovanje bilansne aktive i vanbilansnih stavki dovesti do toga da se gubici veoma kasno prepoznaju (Dragosavac, 2019, str.177).

Svi pokazatelji u analizi su za zemlje regiona zapadnog Balkana: Srbija, BiH, Makedonija, Crna Gora i Albanija. Period analize je u intervalu od 2013 do 2019 godine. Prilikom istraživanja utvrdiće se zavisnost između posmatranih pokazatelja.

Tabela 4. Korelacija posmatranih varijabli za analizirane zemlje zapadnog Balkana u periodu od 2013 do 2019. godine

Pearson Correalation	NPL	ROA	ROE
NPL	1	-0,230	-0,268
ROA	-0,230	1	0,883
ROE	-0,268	0,883	1

Izvor: Kalkulacija autora

U osnovi nivo problematičnih kredita se posmatra kao nezavisna promenljiva, dok se nivo ROA, ROE posmatraju kao zavisne promenljive. Posmatrajući navedenu zavisnost utvđeno je sledeće: Zavisnost nivoa ROA od nivoa NPL-a iznosi -0,23 (vrednost Pearsonovog koeficijenta). Što predstavlja izuzetnu malu zavisnost, beznačajnu. Ovde je reč o negativnoj korelaciji. Sa povećanjem nivoa NPL-a, nivo ROA se smanjuje i obrnuto.

Zavisnost nivoa ROE od nivoa NPL-a iznosi -0,268 (vrednost Pearsonovog koeficijenta). Što predstavlja izuzetnu malu zavisnost, beznačajnu. Ovde je reč takođe o negativnoj korelaciji. Činjenica je da sa rastom nivoa NPL-a nivo profitabilnosti opada u manjem obimu, što potvrđuje i ekonomska teorija. Jedini visok nivo zavisnosti možemo da zabeležimo između ROA i ROE, gde je vrednost Pearsonovog koeficijenta 0,883, što ukazuje na izuzetno visok nivo zavisnosti između posmatranih varijabli.

ZAKLJUČCI

Banke se danas susreću s različitim rizicima u svom poslovanju koje moraju preuzeti kako bi ostvarile profit. Da bi dugoročno bile profitabilne, što garantuje njihov opstanak na tržištu one moraju kontrolisati nivo preuzetih rizika odnosno upravljati njima. Glavni cilj upravljanja finansijskim rizicima je optimizacija odnosa prinosa i rizika, tako da nikakav obećani prinos ne može opravdati nerazumne rizike.

Tokom perioda povećane aktivnosti kreditiranja u regionu zapadnog Balkana došlo je do rasta NPL kredita, što je posebno ugrozilo funkcionisanje zemalja, koje su već bile dovoljno poljuljane posledicama svetske ekonomske krize. Problematici krediti predstavljaju ozbiljnu prepreku daljem ekonomskom rastu i razvoju, jer imaju veliki uticaj na kreditni rast. Potreba za brzim rešavanjem pitanja problematičnih kredita postaje najvažnija tematika u državama zapadnog Balkana. Problematici krediti su najveće razmere dostigli u onim privrednim sistemima koji su bili svedoci duboke ekonomske krize, kao i u privredama, koje su pre nastupanja same krize, imale izraženu kreditnu ekspanziju.

Problematici krediti su uvek predstavljali izazov za sve učesnike na finansijskim tržištima. Oni su došli do izražaja i pre svetske ekonomske krize, da bi se i tada otežano rešavalo njihovo pitanje. Jedinstveno rešenje ne postoji, sve zemlje primenjuju svoje metode i tehnike za njihovo rešavanje. Sav teret može da se prebaci na poreske obveznike, ukoliko države ne posvete dovoljno pažnje problematičnim kreditima.

Komparativnom analizom podataka uviđa se da je nivo profitabilnosti na solidnom nivou. Nije bilo većih oscilacija kada su ovi pokazatelji u pitanju, tako da se može izvesti zaključak da ipak bankarski sektor zapadnog Balkana poslednjih sedam godina karakteriše zadovoljavajući nivo stabilnosti. Lidersku poziciju zauzima Srbija, dok su ostale zemlje sa minimalnim razlikama.

Nivo NPL-a bankarskog sektora regiona zapadnog Balkana ima veoma mali uticaj na nivoe ROA, ROE. U samoj analizi dolazimo do zaključka da postoji veoma mala zavisnost između posmatranih bankarskih indikatora. To nam ukazuje da je menadžment banke uspeo da prevaziđe probleme u poslovanju u kriznim situacijama. Utvrđen je izuzetno nizak nivo Pearsonovog koeficijenta koji u većini slučajeva ne prelazi vrednost od 0,3, što se smatra izuzetno niskom korelacijom. Jedina jaka povezanost je između koeficijenta ROE i ROA gde se može konstatovati veoma visok nivo korelacije na nivou od 0,883. Analizom svih

bankarskih pokazatelja navedenih zemalja dolazimo do zaključka, da su 2018 i 2019. godine stabilizacije i uvođenja novih mera u bankarskom poslovanju.

LITERATURA

1. Buterin V.; Škare, M. & Buterin, D. (2017). Macroeconomic model of institutional reforms' influence on economic growth of the new EU members and the Republic of Croatia. *Economic Research - Економска истраживања*, 30, 1: (1572–1593).
2. Central Bank Publications of the analyzed countries (Serbia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Macedonia and Albania) (Time period 2013-2019).
3. Cocris V. & Nucu E., (2013). Monetary policy and financial stability empirical records from Central and Eastern European countries, *Baltic Journal of Economics* 13 (1), (75-98).
4. Dmitrovic M., Dobrota M. & Knezevic S.,(2016) "A statistical approach to evaluating bank productivity", *Management*, 2016/75, (47-56) doi: 10.7595/management.fon.2015.0010.
5. Dragosavac M. (2019) Business performance effects on the non-performing loans (NPLs) level in the CEE banking sector, *5th International scientific conference corporations as multidimensional actors/entities*, University of Novi Sad, Faculty of technical sciences (174-186).
6. Dragosavac M., (2020) Usage of correlation models to banking indicators in the western Balkan countries, *IMCSM20*, Technical Faculty in Bor, University of Belgrade, (96-105).
7. Filipović L., (2006) *Kvantitativne metode*, Beograd.
8. Mano-Bakalinov, V. (2016). Trade liberalisation and economic growth in Macedonia. *South East European Journal of Economics and Business*. Volume 11 (2), (48-60), doi: 10.1515/jeb-2016-0010.
9. Pere, E. (2015). The impact of good governance in the economic development of Western Balkan countries. *European Journal of Government and Economics*, Volume 4: (25-45), Retrieved from <http://www.ejge.org/index.php/ejge/article/view/59/52>.
10. Raszkovski A. & Bartniczak B. (2019). Sustainable Development in the Central and Eastern European Countries (CEECs): Challenges and Opportunities, *Sustainability* ,Faculty of Economics, Management and Tourism, Wrocław University of Economics, Poland.
11. Vunjak N., Ćurčić U. & Kovačević Lj. (2013). *Corporate Banking*, Proleter Bečej, Faculty of Economics Subotica.
12. Vunjak N., Radaković M., Dragosavac M., & Antonijević T.(2020) *Korporativne performanse banaka*, IRC – Centar za ekonomska istraživanja Subotica, Visoka škola modernog biznisa Beograd, Fakultet poslovne ekonomije Bijeljina.